

ОСОБЛИВОСТІ САМООЦІНКИ СУЧАСНОГО НАРКОМАНА

Білоусова З.Г., к. пед. н, доцент, Овсяннікова В.В., к. психол.н, доцент

Запорізький державний університет

Реалії нашого життя вимусили звернути пильну увагу до проблеми наркоманії. За неофіційними даними в Україні проживає більше одного мільйону наркоманів, їхня кількість постійно зростає за рахунок молоді - студентів, учнів. Офіційні джерела свідчать про те, що з кожним днем за рахунок наркоманів зростає кількість вбивств, а також самогубств та насилля в порівнянні з попередніми роками. Ця ситуація дуже небезпечна в соціальному, психологічному, кримінальному аспектах та змушує спеціалістів більш серйозно підійти до вирішення цієї проблеми, як можна глибше зрозуміти сутність проблеми, вивчити умови, фактори, причини та мотиви даної поведінки.

Проблеми, пов'язані з наркоманією, не можуть бути вирішені в межах будь-якої однієї науки. Вони потребують привернення уваги таких наук, як соціології, соціальної психології, психофізіології, медицини та ін. Але психологічний аспект вивчення наркоманії, на наш погляд, є одним з основних. Даний аспект розкриває зв'язки психічних станів та прогресів (емоційних, вольових), психічних властивостей та складних утворень особистості (спрямованості, характеру) з її поведінкою. Він необхідний як для розуміння психологічних механізмів, що зумовлюють залучення до наркотиків, так і для психологічного забезпечення терапії наркоманії.

Інтегральним фактором всього психічного життя особистості є самосвідомість. Саме в особливостях самосвідомості та в її продуктах слід шукати джерело та причини пристрасті до наркотиків. У той же час, впливаючи на самосвідомість, слід проводити психотерапію та реабілітацію хворих. Серед усіх складових самосвідомості найбільш значною є самооцінка. Вона досить швидко та достатньо точно реагує на всі зміни, що відбуваються в житті особистості, що й спонукає спеціалістів - психологів вивчати самооцінку наркоманів. Ми виходили з припущення, що самооцінка наркомана буде характеризуватися рядом особливостей.

Дослідженням було осягнуто 20 чоловік, що знаходяться на лікуванні у наркодиспансері. З них 13 чоловіків та 7 жінок віком від 25 до 30 років. Були використані методи: бесіда, аналіз історій хвороби, психодіагностична методика "Установка на лікування", методика самооцінки Т. Дембо та С.Я.Рубінштейна, а також прийом, описаний І.С.Коном, що пропонує вільне описання образу "Я".

Експериментально-психологічна методика "Установка на лікування" (розроблена кафедрою психіатрії Дніпропетровського медінституту) дозволила отримати показники самооцінки за такими шкалами: усвідомлення хвороби (УХ); ставлення до лікування, медперсоналу (ВЛМ); ставлення до наркотиків (ВН); ставлення до себе (ВС).

За першою шкалою (УХ), чоловіча вибірка характеризується більш високим показником усвідомлення хвороби, ніж жіноча. Середнє значення жіночої вибірки близько до критичного. Чоловіки також показують більш сприятливе відношення до лікування та медперсоналу. У жінок спостерігається байдуже ставлення до лікувального персоналу. Що стосується ставлення до наркотиків, то однаково негативне як у чоловіків, так і у жінок внаслідок усвідомлення причинно-наслідкового зв'язку між їх використанням та виникненням соціальних та психологічних проблем, порушенням соматичного благополуччя. Показники за шкалою 00 значно низькі як у чоловіків, так і у жінок, що свідчить про незначну для досліджуваних цінність трудової діяльності, сім'ї, знехтування думкою оточуючих про себе, схильності бачити в них причини всіх проблем, невдач, про неадекватну оптимістичність в оцінці свого майбутнього.

Результати статистичного аналізу за шкалою (ВС) мають вигляд дечого парадоксального. Нам не вдалося виявити статистично достовірних відмінностей у самооцінці досліджуваних. Середнє значення показника за цією шкалою близько до значення тестового балу, що свідчить про домінування тенденції до знижувальної самооцінки.

Останнє узгоджується з результатами методики Дембо-Рубінштейн, що діагностує самооцінку хворих на наркоманію за трьома шкалами: "здоров'я", "воля", "щастя". За всіма трьома шкалами більша частина досліджуваних постановила відмітку по шкалах нижче середньої.

Таким чином, проведене дослідження дозволило встановити, що самооцінка хворих на наркоманію характеризується рядом особливостей.

Зміст самооцінки наркомана відрізняється спрощеністю та стереотипністю. У ній присутня тема наркотиків, а також яскраво виражені інволюційні тенденції.

Кількість аспектів самооцінки, що відображаються у відповідях досліджуваних, досить обмежена. Відповіді, як правило, мають односкладний характер та досить поверхові. Одночасно присутня тема наркотиків. Крім цього, вибірка досліджувальних представлена дорослими людьми, а змістова частина цих самооцінок у більшості характерна для юнацького та підліткового віку.

Більшість отриманих значень не потрапляє у зону адекватної самооцінки. Має місце знижена самооцінка. Більшість досліджувальних мали труднощі щодо самооцінки за шкалою "Щастя".

Внутрішня картина хвороби (як продукт самосвідомості) чоловіків - наркоманів значно відрізняється від жіночої.

Особливості психології жінок, що використовують наркотичні засоби, відрізняються практично усіма дослідниками (Л.Р. Лурія, Є.А. Личко, Г.М. Лактіонова, Г.Д. Гачев, В.М. Гузінов та ін.).

Одночасно вказуються не лише характерні соціальні психологічні проблеми цієї категорії, але й відмінність самого процесу жіночої наркоманії. До другої половини ХХ ст. відмічається епідемічний характер жіночої наркоманії в США та країнах Західної Європи. Дослідники цієї проблеми фіксують неухильне зближення пропорцій чоловічої та жіночої алкоголізації, никотиноманії, наркоманії.

В Україні відмічається зростаюча тенденція розповсюдження використання не лише тютюну та алкоголю, але й наркотиків серед жінок, що перебувають під наркопостереженням, наближається до 10 тисяч, що складає приблизно 15 % від усіх осіб перебуваючих під наглядом. За п'ять останніх років кількість жінок, визнаних наркоманами, збільшилась у 2 рази.

Безумовно, що офіційні дані окреслюють лише видиму частину айсберга негативного явища, латентний характер якого не дозволяє викрити усі сторони проблеми в повному обсязі. Наркотизація в середовищі жінок характеризується інтенсивністю закріплення залежності, тяжким протіканням усіх її стадій та характером наслідків. У цілому для сучасного стану жіночої наркотизації України характерне зниження вікових меж початку використання та стадій формування залежності.

Відомі випадки наркоманії неповнолітніх дітей. Середній вік прилучення до різних груп наркотичних засобів знизився до 9-11 років.

Жіноча наркотизація відбувається значно тяжче за чоловічу. Її профілактика на освітньому, психологічному, соціальному рівні - основна умова стримування та зміни динаміки цього негативного процесу.

УДК 371.124

ФОРМУВАННЯ ІМІДЖУ ПЕДАГОГА В УМОВАХ НОВОЇ ОСВІТНЬОЇ ПАРАДИГМИ

Бондаренко З.П., ст. викладач

Дніпропетровський національний університет

Ідея життєтворчості, коли особистість творить саму себе і своє життя, є основною ідеєю сучасної освітньої стратегії.

Освітньо-виховний процес, який побудований на парадигмі навчання мистецтва життя та життєтворчості, відповідає сучасному цивілізованому розвитку світу, тенденціям трансформації українського суспільства на порозі нового століття. За оцінкою багатьох аналітиків і прогнозистів, ХХІ століття посує руйнівну парадигму ХХ століття і відкриє ширший простір парадигмі творення і творчості. Різко зросте попит на творчий потенціал людини, її здатність до самоорганізації, творчого самовираження. Невипадково всі розвинуті країни світу збільшують нині "внески" в людину, розвиток і збагачення її творчих можливостей. Суспільство, яке не враховує змін, що відбуваються в цьому напрямку в цивілізаційному, соціокультурному розвиткові світу, приречене на відставання у своєму історичному розвитку – як соціально-економічному, так і людському.

У концепції освіти ХХІ століття, що розроблена комісією ЮНЕСКО, підкреслюється: система освіти повинна вирішувати численні проблеми, що ставить перед нею інформаційне суспільство в перспективі неперервного збагачення знань і виконання обов'язків громадянина, який відповідає вимогам нашого часу. Тому оволодіння мистецтвом життєтворчості виступає як жорсткий імператив ХХІ століття, насамперед, із соціальних та особистісних причин, серед яких адаптація молодої людини до нових